

KEHA/543/2021

PÖYTÄKIRJA

Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission kokous, 9.-10.11.2021

1. Kokouksen avaus

Kokouksen puheenjohtaja ja komission norjalainen puheenjohtaja Lisa B. Helgason avasi kokouksen klo 8.45. Kokous pidettiin etäkokouksena.¹

Tervehdys kunnanvaltuuston puheenjohtaja Svein Atle Somby, Karasjoen kunta

Kari Kinnunen ja Bente Christiansen esittelivät Suomalais-norjalaisen rajavesistökomission 40-vuotiasta historiaa.

2. Läsnäolijat ja esityslistan hyväksyminen

Seuraavat komission jäsenet olivat läsnä kokouksessa: suomalainen puheenjohtaja Timo Jokelainen (Lapin ELY-keskus), jäsen Toini Sanila (Inarin kunta), jäsen Ilmari Tapiola (Utsjoen kunta), varajäsen Mika Aikio (Utsjoen kunta) ja varajäsen Outi Mähönen (Lapin ELY-keskus). Norjalainen puheenjohtaja Lisa B. Helgason (Tromssan ja Finnmarkin lääninhallitus), jäsen Svein Atle Somby (Karasjoen kunta), varajäsen Helga Pedersen (Tanan kunta) ja varajäsen Anne F. Smeland (Tromssan ja Finnmarkin lääninhallitus). Muut osanottajat löytyvät liitteestä 1.

Esityslista hyväksyttiin yhdellä lisäkohdalla:

4.1.4. Tilannekatsaus Karigasniemen uuden sillan rakentaminen, esittelijänä puheenjohtaja Timo Jokelainen.

3. Komission suositukset vuodelta 2019

Kokous vuonna 2020 pidettiin etäkokouksena eikä siinä laadittu suosituksia. Komissio antoi vuonna 2019 kaksi suositusta. Suosituksia käsitellään sille esityslistalla sopivissa kohdissa.

1. Toimet lohiloisen G. salaris leviämisen estämiseksi 10.2.
2. Luonnonloheen liittyvän tutkimustoiminnan lisääminen kalojen elinkierron merivaiheessa oli aiheena lohiteemaseminaarissa, joka pidettiin 8.11.2021

4. TENOJOEN VESISTÖALUE

4.1 Tenojoen vesistöaluetta koskevat kuntien ajankohtaiset asiat

4.1.1. Tanan kunta

Varajäsen Helga Pedersen Tanan kunnasta loi katsauksen aiheeseen:

- Kyttyrälohi-invaasio Tenon vesistössä: vesistöön nousi yli 60 000 kyttyrälohta, joista ainoastaan 2 000 onnistuttiin poistamaan. Varsinainen lohenkalastus oli vuonna 2021 kielletty.

¹ Pandemiatilanteen johdosta komission kokous jouduttiin toisen kerran järjestämään etäkokouksena. Tauolla 9.11.2021 komissio tutustui etänä Saamelaiskäräjien parlamenttirakennukseen: <https://sametinget.no/om-sametinget/besokeparlamentsbygget>

Huolta aiheuttavat kyttyrälohen vaikutukset ekosysteemiin ja erityisesti vedenlaatuun. Huolta ja turhautumista aiheuttaa se, että toimien yhteensovittaminen maiden välillä torjuntatyössä ei toimi tarpeeksi hyvin. Lisäksi resurssien ja määrärahojen varaaminen tehokkaiisiin poistokalastusmenetelmiin huolestuttaa. On tärkeää hyödyntää paikallista osaamista sekä lisätä sitä.

- Kansallinen luonnonlohikeskus: neliyksikköinen valtion laitos perustettiin 2019. Tanan osaston vastuulla on jokisaamelainen kulttuuri. Keskus avattiin virallisesti elokuussa 2021. Tällä hetkellä työntekijöitä on yksi, mutta toiveena on lisätä henkilökuntaa tulevina vuosina. Tavoitteena on saada oma rakennus sekä yhteiset tilat muiden osaamistahojen kanssa. Keskuksen kolme pääasiallista tehtävää ovat a) toimia luonnonlohitudotuksen ja vuoropuhelun areenana, b) lasten ja nuorten kouluttaminen ja c) nähtävyytenä toimivan näyttelyn kokoaminen. Paikallisten kalastajien ja kalastuksenhoidon/kalastushallinnon välillä vallitsee luottamuspuola. Vuoropuhelu on tärkeää kestävää hallintoa luotaessa.

Asiantuntija Erlend Eide Tanan kunnasta esitteli vesienhoidon tilannetta:

- Vesienhuollon yleissuunnitelma 2010–2017 ja jätevesihuollon yleissuunnitelma 2012–2018 päivitetään 2020–2023 aikana.
- Tana brun uusi puhdistamo on otettu käyttöön. Päästöluvun yläraja on 1 500 henkilöekvivalenttia (PE). Tämänhetkisen kuormituksen oletetaan olevan noin 850 PE. Uusi puhdistamo on edelleen sisäänajovaiheessa.
- Joulujoen (Julelv) vesistö: pääuoman tulvatasanteen palauttaminen siirtämällä 1,5 km suojaa ja seitsemän pienempää toimenpidettä pääuomassa ja sivujoissa Haanajoki (Hanaelva) ja Morsobekken. Lisätoimia tarkastellaan tulevaa ajatellen.
- Kalan vaellusesteiden poistamiseen johtavia toimia, kuten toimenpiteitä Basavžžejohkassa ja suojen poistamista pääuoman pohjoispuolella, suunnitellaan ensi kaudeksi.
- Vaaditut kalabiologiset tutkimukset on tehty pääuoman ylimmissä ja alimmissa osissa sekä Haanajoen ja Basavžžejohkan sivujoissa. Vuosien 2019–2021 tutkimusten loppuraportin odotetaan valmistuvan maaliskuuhun 2022 mennessä.
- Tanan vesialueen koordinointi kunnissa Gamvik, Karasjoki ja Tana. Vesialuekoordinaattorin hanketointi jatkuu vuoden 2021 loppuun (40 %). Toimesta tulee vakituinen 2022 ja se sovitetaan yhteen Etelä-Varangissa (Sør-Varanger) tehtävään työhön. Suomalais-norjalaisen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmaan on annettu kommentteja. Vesialueelta on kommentoitu rajavesistökomissiolle 1) Gyro-tartuntojen ehkäisyä ja 2) toimia heikkojen lohikantojen suhteen.

4.1.2. Kaarasjoen kunta

Asiantuntija Torgrim Kemi Kaarasjoen kunnasta esitteli asiaa:

- Vuoden 2021 tulo- ja menoarvioon hyväksytyt vesihuoltohankkeet: vesijohdon rakentaminen Vullošguolba, puhdistamo (yleissuunnitelman toteuttaminen), Tana River II (selvitys), esihanke vesijohdon rakentaminen keskustan pohjoisosassa, Kaarasjoen puhdistamo (yleissuunnitelman toteuttaminen), vesijohdon rakentaminen Eisevarre (yleissuunnitelman toteuttaminen) ja päästö-, ylivuotojohdotus ja ylivuotojärjestelmä Kaarasjoen puhdistamo (yleissuunnitelman toteuttaminen).
- Päästölupa Min njuovahat / Min Boazu. Kaarasjoen moduulirakenteinen teurastamo. Väliaikainen päästölupa on. Työstetään pysyvää päästölupaa kunnan puhdistamoon.

4.1.3. Utsjoen kunta

Komission jäsen Ilmari Tapiola kertoi tilannekatsauksen Utsjoen kunnasta:

- Utsjoelle on palkattu jätevesineuvoja haja-asutuksen jätevesien käsittelyn parantamiseksi
- Kyttyrälohen aiheuttamiin ongelmiin kuten joen ja ranta-alueiden rehevöitymiseen tulee reagoida ajoissa
- Utsjoelle on valmistunut uusi hotelli, jonka jätevedet käsitellään Utsjoen kirkonkylän puhdistamolla. Inarin Lapin Vesi Oy vastaa Utsjoen kunnan vesi- ja jätevesihuollosta.

Komission varajäsen Mika Aikio täydensi:

- Onnittelee Tenon kuntaa villilohikeskuksesta, sille on varmaan tarvetta

- Toi esille luottamuksen puutteen paikallisten tahojen ja viranomaisten välillä kalastuksen säätelyssä
- Vireillä olevia kaavoja ovat Utsjoen kirkonkylän ja Karigasniemen asemakaavojen tarkistaminen; Utsjoen rantaosayleiskaavasta on valitettu, joten se ei ole vielä lainvoimainen.

4.1.4. Karigasniemen uuden sillan rakentaminen

Timo Jokelainen toi tiedoksi Karigasniemen uuden sillan rakentamishankkeen. Suomen ja Norjan viranomaisten yhteistyönä on käynnistynyt hanke Karigasniemen sillan uusimiseksi. Alustavassa suunnitelmassa uusi silta rakennetaan vanhan sillan viereen ja silta olisi pituuskalteva. Hankkeen eteenpäin vieminen edellyttää molemmissa maissa suunnittelu-, luvitus- ja muita tarvittavia menettelyjä.

Johtopäätös: Kuntien tilannekatsaukset otetaan tiedoksi. Karigasniemen uuden sillan rakentamishankkeen edistymisestä tiedotetaan komissiota.

4.2 Jouluvuonon väylän syventämis- ja leventämishanke, tilannekatsaus

Helga Pedersen kertoi tämänhetkisestä tilanteesta. Toimenpiteiden taustalla ovat väyläturvallisuus ja uudet säännöt. Rannikkolaitos on toteuttanut toimenpiteen YVAn. Lääninhallitus on huomauttanut asemakaavasta. Tällä hetkellä hankkeessa ei tapahdu mitään johtuen rannikkolaitoksen uudelleenorganisoinnista.

Johtopäätös: Komissio haluaa seurata tilannetta ja asia otetaan uudelleen esille seuraavassa kokouksessa.

4.3 Utsjoen Patonivan perkaus

Timo Jokelainen kertoi tilannekatsauksen Utsjoen Patonivan perkausasiasaan liittyen. Syksyllä 2020 Lapin ELY-keskukseen tuli ilmoituksia Utsjoen Patonivan perkauksesta. Lapin ELY-keskus teki asiasta tutkintapyyntöä poliisille 11.11.2021. Patonivan alueelle tehtiin maastotarkastus 17.11.2020, johon osallistuivat edustajat Lapin ELY-keskuksesta, Lukesta ja poliisista. Luken edustaja teki alueella sukelluksia. Asia on edelleen poliisin käsittelyssä.

- *Anne Smeland kommentoi, että olisi hyvä, että komissio pysyisi asiassa ajan tasalla.*
- *Timo Jokelainen vahvisti, että asiasta tiedotetaan heti, kun jotakin ilmenee.*

Johtopäätös: Komissio haluaa seurata tilannetta ja asia otetaan uudelleen esille seuraavassa kokouksessa.

4.4 Tilannekatsaus vesiskootterikieltoa koskevaan asiaan

Timo Jokelainen kertoi tilannekatsauksen Suomen puolelta. Pohjois-Suomen hallinto-oikeus kumosi marraskuussa 2020 Lapin ELY-keskuksen asiassa tekemän päätöksen eli kieltoa ei ole Suomen puolella voimassa. Vesiliikennelain mukainen toimivalta asiassa on siirtynyt asiassa tehdyn päätöksen jälkeen Traficomille.

Jäsen Svein Atle Somby Kaarasjoen kunnasta ja asiantuntija Erlend Eide Tanan kunnasta esittivät tilannekatsauksen Norjan puolelta. Tanan ja Kaarasjoen kunnilla oli yhteinen päätösesitys lausuntokierroksella. Kaarasjoen kunta muutti päätösesitystä. Tromssan ja Finnmarkin lääninhallitus on myöhemmin kumonnut Kaarasjoen kunnan päätöksen laittomana. Kaarasjoella ei ole tällä hetkellä vesiskootterikieltoa. Pelättyä vesiskootteriajeluryntäystä ei ole tullut.

Tanan kunnassa on kunnanvaltuuston 4.4.2019 asettama vesijettikielto (vesiskootterikielto)². Vesiskootterikielto Tanan kunnassa on johtanut siihen, että ajaminen ylös koko vesistöalueella ei ole mahdollista, mikä vuoksi Kaarasjoella ja Utsjoella ajetaan vähemmän. Vesiskootteriajelu ei näytä olevan suuri ongelma. Gyro-tartuntojen vaara ja huoli niistä.

Keskusteluissa todettiin, että vesiskoottereilla ajoa ei näyttäisi enää olevan häiritsevässä määrin Utsjoen tai Kaarasjoen alueilla.

² <https://lovdata.no/dokument/LF/forskrift/2019-04-04-569>

Johtopäätös: Vesiskootterien käytön rajoittamisen tarvetta tarkastellaan tarpeen mukaan. Huolena on lohiloisen tartuntariski.

4.5 Tana River Interreg I - Joint Environmental Management of the River Tana, hankkeen jatkotoimenpiteiden toteutuksen seuranta

Ilona Grekelä kertoi Tana River Interreg I- hankkeesta, jonka tavoitteena oli parantaa ympäristön tilaa ja tietoa ympäristön tilasta Tenon vesistöalueella. Luke vastaa Lohitietokannasta, jonka tietojen päivittäminen jatkuu. Tiedot tierumpujen aiheuttamista vaellusesteistä ja niiden kunnostustarpeista on koottu yhteiseen raporttiin. Tenojoen vesistöalueelle on laadittu yhteinen vesistön tilan seurantaohjelma, joka sisältää sekä viranomaisten toteuttaman vesistöjen tilan pitkäaikaista kehitystä koskevan seurannan että jätevedenpuhdistamoiden velvoitetarkkailun. Lisäksi hankkeessa parannettiin tietämystä Tenonjokilaakson harvinaisista habitaattityypeistä ja lajeista sekä kunnostettiin arvokkaita perinnemaisemia.

Keskustelua ja kysymyksiä:

- *Anne Smeland kommentoi, että pitkät aikasarjat veden laadussa ovat tärkeitä ja tulisi seurata myös kyttyrälohen vaikutuksia veden laatuun.*
- *Jätevedet ja purkuvesistöseuranta Norjan puolella. Lääninhallitus on saastumisen vastainen viranomainen Kaarasjoen kunnan puhdistamossa. Tarkkailussa on todettu poikkeamaa ja raporttia laaditaan. Se ei kuitenkaan ole valmistunut vielä. Tanan kunnan puhdistamon koko on alle 2 000 PE, mikä vuoksi kunta on siinä vastuullinen viranomainen. Pienempiä jätevedenpuhdistamoja (alle 2000 PE), ei koske vuosittainen purkuvesistöseuranta. Mutta saastuttamattomuus ja sen dokumentointi ovat velvollisuuksia. Pienempiä laitoksia on tärkeää seurata purkuvesistöseurannan kautta, jotta purkuvesistön tilasta saadaan oikea kuva.*
- *Lääninhallitus: lisäksi haluamme kiittää hyvästä yhteistyöstä ja hankkeen hyvistä tuloksista. Kalojen vaellusesteiden raivaamisessa ollaan lähestymässä loppua. Joitain pienempiä parannuksia on vielä tekemättä, mutta ne toteutetaan vesienhoitosuunnitelman kautta tietöiden yhteydessä. Lisäksi on tärkeää seurata, että uusia kalojen vaellusesteitä ei synny.*
- *Annukka Puro-Tahvanainen kommentoi, että Suomen puolen vesienhoidon kuulemisessa tuli kysymys Tenojokivarren maatalouteen ja sen vesistövaikutuksiin liittyen. Onko maatalouden vesistövaikutuksista alueella käytettävissä tietoa?*
- *Erlend Eide vastasi, että maatalouden vaikutus on pieni. Anne Smeland täydensi, että Tromssan ja Finnmarkin lääninhallitus on toteuttaneet seurantatoimenpiteitä Tanassa v. 2021 ja raportti tuloksista asetetaan saataville.*
- *Erlend Eide kertoi enemmän Rustefjelbman puhdistamosta. Asiaa on jatkotutkittu, mutta päästöjen lähde ei löydy. Sopivista kohdista on otettu näytteitä, joita analysoidaan talven aikana. Asian tutkintaa jatketaan.*

Johtopäätös: Komissio merkitsee katsauksen tiedoksi. Jatkoyhteistyö ympäristönseurannassa ja vedenlaadun tarkkailussa Tenojoen vesistössä on tärkeää.

4.6 Tuloksia Tana River Interreg II hankkeesta

Paulus Lepistö Inarin Lapin Vesi Oy:stä kertoi Tana River Interreg II -hankkeesta, jonka toteuttajina ovat Inarin Lapin Vesi Oy sekä Utsjoen, Kaarasjoen ja Tanan kunnat. Hanke koostuu kahdesta osasta (WP 1 ja WP 2). WP 1 käsittää vesihuoltoyhteistyön mahdollisuuksien selvittämisen Karigasniemen kylän ja Kaarasjoen taajaman välillä. WP 2:ssa selvitetään Tenojokeen tulevaa kuormitusta keskitettyyn jätevesihuoltoon kuulumattomista kiinteistöistä. WP 1:n osalta on valittu konsulttiyhtiö (Ramboll Finland Oy) tekemään vesihuollon yleissuunnitelmaa, jonka teko on loppusuoralla. Lisätyönä on tilattu pohjaveden antoisuusselvitys Karigasniemen vedenottamon alueelle, jotta saadaan selville, onko yhteistyölle edellytyksiä raakavesilähteen riittävyden perusteella. WP 2:een liittyen Utsjoen kunta on saanut kartoitustyön valmiiksi ja aloittanut loppuraportin työstämisen. Hankkeeseen on palkattu jätevesineuvoja, joka tekee aktiivisesti neuvontatyötä kunnassa.

Erlend Eide kertoi Tanan kunnan osallisuudesta hankkeeseen. Kunta osallistuu osioon 2 (WP 2) – selvitys ja neuvonta koskien kiinteistökohtaista jätevesihuoltoa vesihuoltolaitoksen toiminta-alueiden ulkopuolella. Hankkeen aikataulusta ollaan jäljessä, mutta kartoitus on aloitettu. Yli 1 100 kiinteistöllä on kunnassa kiinteistökohtainen jätevesihuolto.

Torgrim Kemi valotti Kaarasjoen kunnan osallisuutta hankkeeseen, kartoitusta ja kiinteistökohtaisten järjestelmien valvontaa. Suomessa ja Norjassa lasketaan saastekuormitus eri normeihin perustuen. Kartoituksesta nähdään 243 kiinteistökohtaisen järjestelmän kattavan 599 asukasta. Pääasiallisesti ne ovat maahanimeyttämöitä, joitakin harvoja maahansuodattamoita. Monet järjestelmistä eivät toimi asetuksen ympäristövaatimusten mukaisesti. Tiivistetyt PE-laskelmat, joilla saastekuormitus laskettu, ovat seuraavat: Asuntoja – 599 PE, vapaa-ajanasuntoja - 4 PE, elinkeinotoimintaa – 44 PE. Kaikkiaan – 647 PE. Kunnallinen järjestelmä kattaa 2 032 henkilöä.

Hankkeessa tekemätöntä on vielä:

- Kaikkien järjestelmien yhteenlaskettu saastuttavan kokonaisuormituksen laskeminen,
- puhdistustehon kokonaisarviointi,
- kaikkien kolmen kunnan kartoitusten yhteensovittaminen,
- yhteisen tulevaisuuden toiminta- ja valvontastrategian ja raportin laatiminen.

Hanke päättyy kesäkuussa 2022.

Johtopäätös: Komissio ottaa katsaukset tiedoksi. On tärkeää, että kunnat jatkavat vesihuoltoa ja jätevesien käsittelyä koskevaa yhteistyötä rajan yli.

4.7 Ennallistamistoimet Joulujoessa (Julelva), Austertanassa

Asiantuntija Knut Aune Hoseth Norjan vesivaranto- ja energiavirastosta (NVE) tiedotti ympäristötoimista Joulujoella. Laajamittaista tulvasuojausta toteutettu 1960- ja 1970-luvuilta, jolloin pienempiä vesistöjä, kuten Joulujokea, pyrittiin voimallisesti suojaamaan tulvalta. Nyt toimitaan luonnollisten vesistöprosessien palauttamiseksi ja uudelleen käynnistämiseksi. Toimenpidettä toteutetaan tiiviissä yhteistyössä Tanan kunnan kanssa. Toimenpide on osa ReArc-hanketta³.

Johtopäätös: Komissio ottaa katsauksen tiedoksi.

5. NÄÄTÄMÖJOEN JA UUTUAJOEN VESISTÖALUE

5.1 Näätämöjoen vesistöaluetta koskevat kuntien ajankohtaiset asiat

Inarin kunta

Komission jäsen Toini Sanila kertoi tilannekatsauksen Näätämöjoen vesistöalueeseen:

- Kesän 2021 kalastusmatkailua odotettiin mielenkiinnolla Tenon kalastuskiellon vuoksi, mutta kalastusmatkailu oli melko hiljaista ja lohisaalis jäi pieneksi.
 - Alueella on huolta Näätämöjoen lohikantojen tilasta, joudutaanko myös Näätämöjoella pitämään taukoa kalastuksesta. Kalastusaikaa voidaan lyhentää loppukaudesta (elokuun lopulta). Lohiportaan kautta nousevat vain pienemmät kalat, voidaanko lohien määrää laskea alempana joessa.
 - Kyttyrälohen poistotoimia tarvitaan, kyttyrälohen poistamiseksi tulee tehdä kaikki voitava.
 - Näätämöjoen vesistössä on tehty tutkimus mikromuovien esiintymisestä, tänä syksynä on otettu näytteitä myös mereltä.
- *Anne Smeland kommentoi, että tänään on juuri kokous Sevettijärvellä koskien Näätämöjoen kalastusta.*

6. PAATSJOEN VESISTÖALUE

6.1 Paatsjoen vesistöaluetta koskevat kuntien ajankohtaiset asiat

Inarin kunta

Komission jäsen Toini Sanila kertoi tilannekatsauksen Paatsjoen vesistöalueeseen:

- Kirakkajoen kunnostushanke eli vaellusyhteyden palauttaminen Inarijärven ja Kirakkajoen vesistöalueen välille etenee.

³ ReArc - Ecological Restoration of ArticRivers - Kolarctic ENI CBC-hanke.

Johtopäätös: Komissio ottaa tiedoksi Inarin kunnan tilannekatsauksen.

6.2 Paatsjoen ja Vuoremajoen monikäyttösuunnitelma - Kolarctic ENI CBC hanke

Anne Smeland Tromssan ja Finnmarkin lääninhallituksesta kertoi tilanteesta. Hanke päättyi 30.9.2021. Hankkeen tuloksena saatiin yhteinen, kolmen maan monikäyttösuunnitelma sekä toimenpideohjelma ajanjaksolle 2021–2030. Näitä voidaan tulevaisuudessa hyödyntää käytännön ympäristön- ja vesienhoitotyössä Paatsjoella ja Vuoremajoella (Grense Jakobselv). Suunnitelman kehittämiseen ja yhteistyöhön on osallistunut yli 35 organisaatiota. Toimenpideohjelma (PoM) kattaa seuraavat yhteiset toimenpiteet molemmissa joissa: Teollisuussaasteet (1 toimenpide), ympäristökoulutus ja -tiedotus (5 toimenpidettä). Paatsjoen valuma-alueella: Vesistön säännöstely (11 toimenpidettä), asutuksen jätevedet (5 toimenpidettä), kaatopaikat (4 toimenpidettä), kullankaivuu/-huuhdonta (4 toimenpidettä), metsänviljely (1 toimenpidettä), poronhoito (1 toimenpidettä) ja matkailun ekologiset vaikutukset (9 toimenpidettä). Vuoremajoen valuma-alueella: Luonnonsuojelu (3 toimenpidettä), kyttyrälohi (1 toimenpidettä) sekä eroosiosuojaus ja kanavointi (1 toimenpide). Suunnitelman toimenpiteiden käynnistämistä seurataan vuosittaisissa kokouksissa ja niistä raportoidaan rajavesistökomissiolle ja norjalais-venäläiselle ympäristönsuojelukomissiolle.

Suositus: Paatsjoen ja Vuoremajoen monitoimisuunnitelman toimenpiteiden toteutuksesta on laadittu luonnos suositukseksi.

Keskustelua ja kysymyksiä:

- Ilona Grekelä kommentoi tuloksen olevan reipas askel eteenpäin. Tulevaisuudessa tavoitteiden tulee kuitenkin olla kunnianhimoisempia. Meillä on yhteinen seurantaohjelma ja hyvää seurantadataa ja nyt vielä toimenpideohjelma konkreettisille ja sitoville toimenpiteille. Nyt aloitetaan työ suunnitelman toimenpiteiden käynnistämiseksi. Kaikki ansaitsevat kiitoksen hyvästä yhteistyöstä.
- Natalia Polikarpova Pasvik zapovednik/ Paatsjoen luonnonpuistoista totesi perustan olevan hyvä jatko-yhteistyölle ja kiitti hankkeen kaikkia yhteistyöstä.
- Timo Jokelainen toivoi lisätietoa hankkeesta «zero». Anne vastasi: Norjan puolella toivotaan seurannan ja toiminnan jatkuvan. Sulattamon lakkauttamisen jälkeen on tärkeää seurata luonnon palautumista. Toiveena on jatkaa siitä, mihin on päästy sekä tarkastella mahdollisuuksia laajentaa valikoitujen aiheiden tutkimusta ja seurantaa. Olisi hyvä tarkastella mahdollisuuksia päivittää seurantaohjelmaa uusien hankkeiden ja uuden hankitun tiedon pohjalta. Norja toivoo ajan mittaan uuden, yhteisen ja kansainvälisen hankkeen ympäristötilasta. Norjalais-venäläisen ympäristönsuojelukomission uusi ohjelmakausi on 2022–2024 ja työhön on ilmoitettu toive uudesta hankkeesta. Zero-seminaarin tavoitteena on kartoittaa kiinnostusta tulevaisuuden ympäristöntilaa koskeviin hankkeisiin ja se järjestetään 16.–17.11.2021.
- Anne Smeland kommentoi lisäksi työtä Paatsjoen taimenen parissa. Yksi Norjan suurtaimenkannoista, jota ehdotetaan kansallisena suurtaimen vesistönä. Lääninhallitus yhteistyössä Pasvik kraftin ja maanomistajan kanssa toteuttavat vapaaehtoisia hanketta jossa kartoitetaan luonnollista lisääntymistä.
- Monikäyttösuunnitelma on lisäksi ilmoitettu vapaaehtoisaloitteeksi luonnon monimuotoisuutta turvaavan yleissopimuksen työhön (CBD voluntary commitment⁴), minkä seurauksena yhteistyö saa globaalia huomiota.

6.3 ReArc-hanke (Ecological Restoration of Artic Rivers) - Kolarctic ENI CBC -hanke

Marko Kangas Lapin ELY-keskuksesta kertoi ReArc-hankkeesta. Hankkeen vetäjänä toimii Norrbottenin lääninhallitus Ruotsista ja hankkeessa ovat mukana EcoCentre Venäjältä, Lapin ELY-keskus ja Metsähallitus Suomesta sekä NVE Norjasta. Hankkeen tavoitteena on vaihtaa kokemuksia ja tietoa jokien kartoitukseen ja kunnostukseen liittyen. Hankkeessa kartoitetaan jokivesien tilaa ja kunnostustarpeita (yhteensä 200 km) sekä toteutetaan kunnostuksia (jokien habitaattikunnostuksia yhteensä 200 km). Lisäksi hankkeessa mahdollistetaan yli 500 km uutta vaellusyhteyttä jokielistöille. Inarijärven valuma-alueella on kartoitettu kaikki tierummut ja niiden aiheuttamat vaellusesteet. Tierumpuja oli yhteensä 743 kpl, ja niistä 45 % oli ainakin jossain määrin vaelluseste vesielistöille.

⁴<https://www.cbd.int/action-agenda/contributions/action/?action-id=61a496e60d755800016e2c5c>

Hankkeessa on kartoitettu myös uiton aikaisten perkausten ja muun ihmistoiminnasta johtuvien toimenpiteiden aiheuttamaa kunnostustarvetta Inarjärveen laskevissa vesistöissä.

6.4 Katsaus Mänika-padon parannustyön tilaan Skogfossin voimalaitoksella

Knut Aune Hoseth Norjan vesivaranto- ja energiavirastosta esitteli voimalaitospatojen ja niihin liittyvien rakenteiden ympäristö- ja turvallisuusvaatimuksia. Turvallisuus on tärkeää, koska kyseisten rakenteiden viat ja murtumat saattavat johtaa katastrofaalisiin seurauksiin. Paatsjoelle on rakennettu seitsemän voimalaitosta, joista viisi on venäläisiä ja kaksi norjalaista. Voimalaitosten, patojen ja laitoksiin kuuluvien rakenteiden huoltoa ja päivittämistä koskevat sopimukset on solmittu 1950–60-luvuilla. NVE on antanut määräyksen Mänikan pato (Skogfossin laitoksella) on veloitettu parannettavaksi. Asianosaisten Venäjän viranomaisten kanssa on kokoustettu ennen päivitystä vaadittavista toimenpiteistä vuonna 2018. NVE on Norjan puolella vastuviranomainen, ja lupa on annettu vaadittaviin toimenpiteisiin sekä teknisen toteutuksen että padon ympäristöpäivityksen Norjan ja Venäjän välisen sopimuksen puitteissa. Toimenpiteitä toteutetaan myös venäjän puolella alueella joka ei ole osanan maitten välistä sopimusta, ja joka tänä päivänä on osana luonnonpuistoa, niihin toimenpiteisiin Venäjän täytyy antaa lupa. Asiantila tällä hetkellä se, että NVE:n hyväksyntä Mänikan padon parantamiseksi on käännetty venäjän kielelle ja toimitettu maan viranomaisille tiedoksi. NVE on myös lähettänyt anomuksen venäjän viranomaisille, osatoimenpiteestä joka on sopimuksen ulkopuolella ja luonnonpuiston alueella. Se on tämän hetkinen tilanne.

6.5 Lyhyt katsaus museohankkeen vesivoimaloihin

Knut Aune Hoseth, NVEstä kertoi hankkeesta *Kraft, kunnskap og kontekst i et vannkraftlandskap* (Voima, tieto ja konteksti vesivoimamaisemassa). NVE on vuodesta 2000 kartoittanut ja arvioinut vesistö- ja energiasektoriin kuuluvien rakennusten ja rakenteiden kulttuurista muistoarvoa. Hakokosken (Skogfoss) jokivoimalaitos Paatsjoella on yksi 27 norjalaisesta voimalaitoksesta, jotka on arvioitu säilyttämisen arvoisiksi. Hanke edesauttaa osaltaan vesivoimaloiden määrittelyä uusin tavoin ja suurempina kokonaisuuksina⁵. On tavallista, että yksittäiset elementit, kuten pato, turbiinityyppi tai sensaatiomainen julkisivu, saavat eniten huomiota. Kokonaisvaltaisempi lähestymistapa luo paremman käsityksen siitä, miten eri elementit, kuten makasiini, voimalaitos, pato, voimajohto jne., liittyvät toisiinsa. Tämä parantaa vesivoiman kulttuuriperinnön hallintaa. Hankkeessa esitellään esimerkkeinä Finnmarkin Hakokosken jokivoimalaitos ja Trøndelagin Nean säännöstelyvoimalaitos. Hankkeesta on tuotettu seuraavaa: asiantuntijaraportti suosituksineen siitä, kuinka voimalaitosten kulttuurista muistoarvoa maisemaan kuuluvina kokonaisuuksina voidaan dokumentoida, droonilla kuvattu lyhytfilmi Paatsjoen Hakokosken jokivoimalaitoksesta ja karttakuvaukset Nean säännöstelyvoimalaitoksesta Itä-Trøndelagissa. Tuotokset valmistuvat joulukuussa 2021.

6.6 Katsaus Syd-Varanger AS:n uuden päästöluvan käsittelyyn, mukaan lukien jätevesien johtaminen Paatsjokeen

Kari Kjøningsen ympäristökeskusvirastosta kertoi Sydvaranger drift AS/oy:n luvan uudistamisesta. Sydvaranger drift AS/oy suunnittelee avolouhokselleen 3,5–4,5 miljoonan tonnin vuosittaista rautamalmirikasteen tuotantoa. Jätteet loppusijoitetaan mereen Utsavuonossa (Bøkfjorden) noin 450 metriä rannasta 28 metrin syvyyteen. Sivukivet varastoidaan niille varatuille paikoille maalla. Magnaflokk-kemikaalia käytetään, jotta prosessivettä voidaan käyttää uudelleen. Kuivausvedet lasketaan Paatsjokeen. Yhtiöllä on lupa laskea avolouhoksen vettä Paatsjoen vesistöön siinä tapauksessa, että veden laatu ei aiheuta negatiivisia vaikutuksia purkuvesistöön. Asia on voitava dokumentoida. Yhtiö on aikaisemmin hyödyntänyt lupaa laskea vedet itään ja toivoo voivansa jatkossakin käyttää hyväkseen mahdollisuuttaan kaivostoimintaa uudelleen aloitettaessa. Paatsjokeen ei tule suoria päästöjä. Asiantila tällä hetkellä se, että ympäristökeskusvirasto käy läpi selvityksiä ja lausuntoja sekä yhtiön vastauksia niihin. Luvan uudistamiseen kuluu aikaa ei pystytä arvioimaan.

Keskustelua ja kysymyksiä:

- Annukka Puro-Tahvanainen kysyi mereen päätyvästä aineesta. Vastaukseksi saatiin, että

⁵<https://www.nve.no/om-nve/vassdrags-og-energihistorie/om-oppdraget/pagaende-prosjekter/vannkraften-skaper-landskap-og-kulturmiljoer/> og <https://www.nve.no/om-nve/nves-utvalgte-kulturminner/>

Utsavuonon merisijoitukseen päätyy prosessissa syntyvä ylimääräinen aines. Sivukivi sijoitetaan sitä varten varatuille alueille maalla.

- Anne Smeland kysyi lisäksi, kuinka epäsuorat päästöt lasketaan Paatsjokeen. Vastaukseksi saatiin, että Paatsjokeen ei tule suoraa, vaan avolouhosten kuivauksesta syntyviä päästöjä. Kuivausveden laatu on dokumentoitava sellaiseksi, että sillä ei ole haitallisia vaikutuksia purkuvesistöön.
- Natalia Polikarpova kysyi yritysten velvollisuudesta raportoida vuonoon laskettavista päästöistä sekä Paatsjoesta otettavan veden määrästä. Vastauksena ilmoitettiin laadittavan vuosittaiset raportit omavalvonnasta. Ympäristökeskusvirasto seuraa näitä raportteja tarkastuksin ja vuoropuhelun avulla. Sydvaranger drift AS/oy raportoi Ympäristökeskusvirastolle päästöluvassa esitetyllä tavalla. Yhtiö ei ole käyttänyt Paatsjoen vettä eikä sillä ole suoraa päästöjä Paatsjokeen.

Johtopäätös: Komissio ottaa tiedoksi kohdassa 6 esitetyt tilannekatsaukset.

7. VESIPOLITIIKAN PUITEDIREKTIIVI JA TULVADIREKTIIVI

7.1 Tilannekatsaus vesienhoitoon kansainvälisellä vesienhoitoalueella

7.1.1 Tilannekatsaus Finnmarkista

Mikkel Kvernstuen Tromssan ja Finnmarkin aluehallinnosta antoi tilannekatsauksen vesienhoitotyöstä Norjan puolella kansainvälistä vesienhoitoaluetta ja vesienhoitosuunnitelman päivittämisestä vuosille 2022–2027. Suunnittelu ja päivitys on toteutettu, nyt hyväksytään suunnitelmaa. Vesienhoidon yhteistyöryhmä hyväksyi suunnitelman lokakuussa 2021 ja maakunnanvaltuuston hyväksyntää odotellaan joulukuussa 2021. Ympäristökeskusvirastolle suunnitelma toimitetaan 31.12.2021 ja kansallinen hyväksyntä ajoittuu keväälle 2022. Norjan puolen toimenpideohjelmassa asetetaan etusijalle seuraavia: vesimuodostumat, joihin kohdistuu tärkeitä käyttäjäintressejä (kalastus, virkistyskäyttö jne.), erityistä suojelua vaativat vesimuodostumat (kansalliset lohivuonot, juomavesilähteet jne.), enemmän keskittymistä tiedonhakuun sekä ennaltaehkäiseviin ja tilaa kohentaviin toimenpiteisiin, joilla ylläpidetään vesien hyvää tilaa ja sopeudutaan ilmastoon. Resursseja vaativia aiheita ovat kyttyrälohi, jätevedet, juomavesi ja muovisaaste. Toimenpideohjelma koskee koko vesienhoitoaluetta ja kattaa alueellisen näkökulman kaikkiin vaikutuksiin ja toimenpiteisiin. Paikallisissa toimenpideohjelmissa otetaan huomioon paikallinen näkökulma kunnallisiin toimiin, haasteisiin ja tarpeisiin. Useimpien vesimuodostumien tulee saavuttaa ympäristötavoitteensa 2027. Suuren osan Tenon vesistöistä ja aiemmin Nikkelin päästöille altistuneiden vesimuodostumien (Paatsjoki) ympäristötavoitteiden saavuttamisen määräaika on lykätty vuoteen 2033. Vesivoimaloiden vaikutuksen alaisten vesimuodostumien ympäristötavoitteet ovat vähemmän tiukkoja/sopeutettuja.

Suomalaisen ja norjalaisen vesienhoitosuunnitelman koordinoinnissa harmonisoidaan suunnitteluprosessit, määräajat ja ympäristötilaluokitukset, toimenpiteiden kuvaukset sekä niiden ja seurantaohjelman yhtenäistäminen kuten myös haasteiden parannusehdotukset. Lopputuloksena saadaan suomalaisen ja norjalaisen vesienhoitosuunnitelman yhteinen tiivistelmä. Jäljellä olevaa työtä ovat päätettyjen toimenpiteiden, tavoitteiden ja priorisointien seuranta, riittävien resurssien turvaaminen sekä hyvä vuoropuhelu ja koordinointi toimenpiteistä vastuullisten välillä. Maakuntatasolla tullaan Tromssan ja Finnmarkin aluehallinto jakamaan kahdeksi organisaatioksi.

7.1.2 Tilannekatsaus Lapista

Annukka Puro-Tahvanainen kertoi vesienhoidon tilannekatsauksen Lapista. Suomessa ehdotukset vesienhoitosuunnitelmiksi ja toimenpideohjelmiiksi olivat kuultavana 2.11.2020-14.5.2021. Kuulemisen aikana järjestettiin valtakunnallisia ja alueellisia sidosryhmätilaisuuksia sekä kansainvälinen kuuleminen. Kuulemisen jälkeen vesienhoitosuunnitelmia ja toimenpideohjelmiä on tarkistettu kuulemisessa saadun palautteen ja valtakunnallisten linjausten perusteella. Vesienhoitosuunnitelmat on toimitettu ympäristöministeriöön marraskuun alussa, ja valtioneuvosto hyväksyy suunnitelmat joulukuussa 2021. Samaan aikaan kansallisten vesienhoitosuunnitelmien valmistelun kanssa on tehty yhteistyötä yhteisellä suomalais-norjalaisella vesienhoitoalueella. Suunnittelun kuluessa on mm. tarkasteltu vesiin kohdistuvia paineita, vesimuodostumien rajauksia ja luokittelua sekä yhteisiä toimenpiteitä vesien tilan parantamiseksi. Yhteistyön parantaminen vesienhoidon suunnittelussa edellyttäisi kansallisen tason päätöksiä ja yhteistyötä koskien mm. vesistöjen tilan luokittelun ja

rajausten yhdenmukaistamista sekä vesienhoidon suunnittelua koskevien määräaikaisten yhteensovittamista.

Johtopäätös: Komissio ottaa tiedoksi kohdassa 7 esitetyt tilannekatsaukset.

8. Muut asiat

8.1 Pohjois-Lapin maakuntakaava

Timo Jokelainen antoi tilannekatsauksen Pohjois-Lapin maakuntakaavaan. Lapin liiton valtuusto palautti toukokuussa 2021 Pohjois-Lapin maakuntakaavan uudelleen valmisteluun. Syynä tähän olivat Jäämeren rata ja voimalinjan rakentaminen, joita Utsjoen ja Inarin kunnat ja Saamelaiskäräjät vastustivat. Kaavan valmistelua jatketaan viranomaislausuntokierroksella, ja tavoitteena on, että kaava saataisiin uudelleen Lapin liiton valtuuston käsittelyyn loppuvuodesta 2022.

8.2 Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Suomessa sekä Tenonlaakson maisemanhoitoalueen perustaminen

Timo Jokelainen kertoi tilannekatsauksen valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden valmistelusta Suomessa sekä Tenonlaakson maisemanhoitoalueen perustamisesta. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys on käynnissä ympäristöministeriössä. Valmistelu perustuu uusiin inventointeihin, ja uusissa kohteissa on aiempaan verrattuna enemmän saamelaisia kulttuurimaisemia edustavia alueita. Asiassa ollaan valmistelemaan valtioneuvoston päätöstä.

Tenonlaakson maisemanhoitoalueen perustaminen on lähtenyt liikkeelle Utsjoen kunnan aloitteesta. Alue sijaitsee Tenojokilaaksossa rajoittuen läntisiltä osiltaan Tenojokeen ja Norjan rajaan sekä itäisiltä osiltaan Paistunturin erämaahan ulottuen noin 40 km matkalle Piesjoelta Nuvvukseen saakka. Asiaan liittyen on järjestetty maanomistajakuuleminen ja lausuntokierros viranomaisille 30.10 asti. Mikäli asiaan suhtaudutaan myönteisesti, niin Lapin ELY-keskus esittää ympäristöministeriölle maisemanhoitoalueen perustamista.

Johtopäätös: Komissio ottaa tiedoksi kohdassa 8 esitetyt tilannekatsaukset.

9. Keskustelua suosituksista ja kokouksen johtopäätöksistä

Keskusteltiin kolmesta suosituksesta: 1) Toimenpiteet kyttyrälohen esiintymisen hallinnaksi rajajoissa 2) Paatsjoen vesistön monitoimisuunnitelman toimenpideohjelman toteutus, 3) Ympäristönseuranta Suomen, Norjan ja Venäjän raja-alueilla.

10. KALAKANTOJEN TUTKIMUS JA SUOJELU

10.1 Tenojoen kalastussopimuksen nykytilanne

Julie Gjørtz Howden Ilmasto- ja ympäristöministeriöstä loi tilannekatsauksen muutoksiin Tenon vesistön kalastussäännöissä. Sopimus astui voimaan toukokuussa 2017. Kalastusta rajajokiosuudella säädellään sopimuksen artiklan 5 nojalla molempia osapuolia sitovilla säännöillä, jotka ovat voimassa viisi vuotta sopimuksen voimaantulumisesta. Pyyntö muuttaa sääntöä on esitettävä viimeistään kaksi vuotta ennen sopimuksen voimaantulon päättymistä. Norja esitti toiveen marraskuussa 2019 ja kansalliset prosessit toteutettiin keväällä 2020. Kahdenvälisiä kokouksia järjestettiin (digitaalisesti) kesäkuun 2020 ja talven 2021 välillä samoin kuin yhteisiä katselmuksia. Raportti Tenon vesistön lohikantojen tilasta ilmestyi tammikuussa 2021 ja antoi uusia näkökulmia muutostarpeisiin. Keväällä 2021 päätettiin yksimielisesti pitää tauko neuvotteluissa ja hankkia lisää päivitettyä tietoa. Tutkimus- ja seurantaryhmä sai lisätoimeksiannon ministeriöltä lokakuussa 2021 ja siinä esitetään konkreettisia kysymyksiä liittyen kalastuksen mahdollistamiseen tulevalle kaudelle. Muun muassa kysytään, kuinka suuri hyödynnettävissä olevan ylijäämän tulee olla, kuinka tarkkaan ylijäämää voidaan laskea, voidaanko kantojen elvyttämiseen kuluva ajasta antaa arvioita sekä toivotaan vaihtoehtoisia, laskentaan ja kiintiöihin perustuvia hoitomenetelmiä. Arviot luovat perustan jatkoneuvotteluille. Lisäksi prosessista voidaan todeta voimassa olevan säännön jatkuvan toukokuuhun 2022; noottien vaihdolla 27.10 sovittiin, että voimassaoloa jatketaan kahdella vuodella, siis toukokuuhun 2024. Neuvotteluja jatketaan taas vuoden 2022 alussa.

Tapio Hakaste Suomen maa- ja metsätalousministeriöstä kertoi kalastussopimukseen sisältyvästä joustavuudesta (sopimuksen 6 artikla). Kalastussäätöön on mahdollista tehdä muutoksia vuosittain kalakantojen elinvoimaisuuden turvaamiseksi, heikentyneiden tai heikentymisvaarassa olevien kalakantojen suojelemiseksi tai elvyttämiseksi. Muutokset pohjautuvat yhteisen seuranta- ja tutkimusryhmän tekemään yhteenvetoon lohikantojen tilasta ja kehityssuunnista. Arviointiin osallistuvat molempien maiden toimivaltaiset viranomaiset ja kalastusoikeuden haltijat. Lisärajoitukset kalastussäätöön ovat todennäköisiä tai jopa kalastuskiellon jatkaminen. Muutosten on tultava voimaan viimeistään huhtikuun alkuun mennessä. Kansallisesti asiaa käsitellään saamelaiskäräjien ja Tenon lohikantojen hoitotyöryhmän kanssa.

Keskustelua ja kysymyksiä:

- *Helga Pedersen totesi, että on tärkeää löytää ratkaisu, jota paikalliset tahot kannattavat ja että heillä on luottamus päättäjiin. Hän kysyi, miten varmistetaan, että paikallinen tieto on osa tietopohjaa, johon ratkaisut perustuvat? Ovatko myös paikalliset mukana Suomen puolen valtuuskunnassa? Mikä on Suomessa tilanne mökkejä omistavien henkilöiden kalastusoikeuden osalta?*
- *Tapio Hakaste vastasi, että paikalliset tahot sekä Suomen että Norjan puolelta ovat edustettuina valtuuskunnassa. Suomessa ja Norjassa on erilainen käytäntö alueen ulkopuolella asuvien kiinteistönomistajien kalastusoikeuksien osalta.*
- *Mika Aikio tuki Helga Pedersenin näkemyksiä. Hän totesi, että Suomessa Luonnonvarakeskus on aloittanut selvityksen lohenkalastuskiellon sosioekonomisista vaikutuksista maa- ja metsätalousministeriön toimeksiannosta. Lisäksi Mika Aikio kysyi, onko Norjan puolella aloitettu valmisteluja mahdolliseksi kalastuskielloksi myös kesälle 2022? Julie Gjør tz Howden vastasi prosessin olevan käynnissä ja kokouksissa ja konsultaatioissa saamelaiskäräjien kanssa on käsitelty kalastuksen uudelleen avaamista ja perinnetiedon ylläpitämistä kalastuksessa. Prosessi on vaiheessa.*

10.2 Tilannekatsaus: *Gyrodactylus salaris* – lohiloisen leviämisen ehkäisy Teno- ja Paatsjoen vesistöalueille

10.2.1. Toimenpiteet Suomen puolella

Hanna Kuukka-Anttila Ruokavirastosta kertoi *Gyrodactylus salaris* -lohiloisen leviämisen ehkäisystä Ylä-Lapin vesistöalueille. EU:n delegoituun asetukseen 2021/260 perustuen Tenojoen ja Näätämojoen vesistöt ovat virallisesti vapaat *Gyrodactylus salaris*-loisesta. Paatsjoki, Uutuanjoki ja Tuulomajoki muodostavat puskurialueen. Päätös antaa lainsäädännöllisen perustan alueen suojaamiseksi tartunnoilta. EU:n asetuksen perusteella alueelle saa siirtää *Gyrodactylus salarikselle* alttiita tai sitä levittäviä kalalajeja vain toiselta vapaalta alueelta. Kansallisen päätöksen mukaan elävien kalojen siirtäminen muualta Suomesta vapaalle alueelle tai puskurialueelle tai puskurialueelta vapaalle alueelle on kielletty. Kalojen hedelmöitettyjä sukusoluja saa siirtää muualta Suomesta vapaalle alueelle tai puskurialueelle edellyttäen, että mäti on käsitelty menetelmällä, joka tuhoaa mädin pinnalla mahdollisesti olevat *Gyrodactylus salaris* -loiset. Myös syöttikalojen tuominen muilta vesistöalueilta tai niiden siirtäminen suojattujen vesistöjen välillä on kielletty. Muilta vesistöalueilta tuotujen kalojen perkaus luonnonvesissä tai kalojen perkausjätteiden laskeminen vesistöön on kielletty. Lisäksi suojatulle alueelle tuotavien veneiden ja kanoottien sekä kalastusvälineiden ja -tarvikkeiden tulee olla täysin kuivatut tai desinfioidut ennen niiden käyttämistä näillä vesistöalueilla.

Tämän lisäksi *Gyrodactylus salaris* -loisen mahdollista esiintymistä Tenojoen, Näätämojoen, Paatsjoen ja Tuulomajoen vesistöissä sekä Tornionjoessa seurataan säännöllisesti. *Gyrodactylus salaris* -loisen riskistä tiedotetaan erilaisten lupamyntipisteissä olevien esitteiden, tienvarsikylttien ja julisteiden sekä Internetin välityksellä. Suomessa on tehty valmiussuunnitelman esiselvitys vuonna 2013, mutta varsinaista valmiussuunnitelmaa ei ole tehty. Valmiussuunnitelman tekeminen edellyttäisi yhteistyötä norjalaisten kanssa ja hankerahoitusta. GyroSTOP hankkeessa käytetään eDNA -menetelmää *Gyrodactylus salaris* -loisen havaitsemisessa vesinäytteistä ja hankitaan uutta tietoa loisen levinneisyydestä Norjassa, Suomessa ja Venäjällä.

10.2.2. Toimenpiteet Norjan puolella

Margareth Bergesen ruokavirastosta esitteli Norjan puolen toimia. Tilanne on tällä hetkellä se, että Norjassa on kahdeksassa joessa gyro-tartuntaa (Driva ja Drammenin alueella). Sisäisen leviämisen

riskiä Norjassa ei hyvistä säännöistä johtuen arvioida kovin suureksi. Viimeisin käsitelty joki on Yykeänperänjoki (Skibotnelva) ja on nyt ohjelmassa, jossa se todetaan puhtaaksi. Tullaan toteamaan puhtaaksi 2022. Huoli tartunnoista Ruotsista ja Venäjältä on suurempi. Tartunnan leviämistä vesiturheilun ja vapaa-ajan toimintojen kaltaisten kautta pidetään todennäköisempänä kuin esim. kalastuksen kautta. Tämä johtuu siitä, että kalastajat ovat säännönmukaisesti valvotuneempia lohiloisen suhteen. Ruokaviraston tehtävä on ehkäistä ennalta ja vastustaa. Menetelminä ja työvälineinä toimivat valvonta, näytteidenotto, lait/asetukset, viestintä ja yhteistyö myös kansainvälisesti. Tartuntoja pyritään ehkäisemään ennalta valvonnalla ja näytteidenotolla viljelylaitoksissa maalla ja merellä, kalankasvatuksessa ja riskiperusteisesti valikoiduissa joissa. Käsitellyt kohteet todetaan puhtaiksi sitä varten suunnitellun ohjelman kautta yhteistyössä eläinlääketieteen laitoksen kanssa. Lainsäädännöllä voidaan ennaltaehkäistä sairaus- ja toiminta-asetusten kautta, vaatimuksella kalastusvälineiden, veneiden ja muiden esineiden kuivaamiseen ja desinfiointiin, vesieläinten siirtämisaikajaksilla- ja kielloilla. Jos/kun tartunta havaitaan luetteloimalla sairauksia (luettelo 3), Mattilsynet voi asettaa säännön/ määräyksen tarkastusalueesta. Näillä määräyksillä asetetaan rajoituksia kalastukselle, kalojen ja veden siirtoille, sekä kalastusvälineiden, veneiden jne. desinfiointisäännöt sekä kuolleiden kalojen keräyssäännöt. . G. salaris ja vesienhoito suunnittelukaudella 2022–2027. Suunnittelukauden tavoitteena on estää loisen leviäminen uusille vesistöille sekä rajata ja torjua mahd. uusia infektioita. Lisäksi Norjan elintarviketurvallisuusvirasto tekee Kansainvälistä työtä, mm. EUn kalaterveysdirektiivi, ESan lisävakuuksien sopimus, OIE Aquatic code ja NASCON tiekartta puitteissa. Viestintää, julisteita, esitteitä ja verkkosivuja toteutetaan eri kielillä. Päivitetty valmiussuunnitelma on paremmin linjassa EUn kalaterveysdirektiivin ja OIE-vaatimusten kanssa. Lisätietoa ruokaviraston verkkosivuilta: https://www.mattilsynet.no/fisk_og_akvakultur/fiskehelse/fiske_og_skjellsykdommer/gyro/

10.2.3. Toimenpiteet Tuulomajoen vesistössä Venäjällä

Olga Ivanitskaja Murmanskin alueen eläinlääkintävirastosta kertoi *Gyrodactylus salaris* -loisen esiintymisestä Tuulomajoen vesistössä Venäjällä. Murmanskin alueella *Gyrodactylus salaris* -loisen esiintymistä on seurattu vuodesta 1996 lähtien, jolloin loista havaittiin Tuulomajoessa sijaitsevilla kalanviljelylaitoksilla. Vuosina 2017-2018 otettiin näytteitä Tuulomajoessa sijaitsevilta viideltä kalanviljelylaitoksilta, ja lohiloista löydettiin kolmelta laitokselta. Loisen esiintymisen yleisyyttä ja intensiteettiä on seurattu näillä kolmella laitoksella vuosina 2015-2021.

Venäjällä on asetettu väliaikaisia rajoituksia uusien kalankasvatustilojen perustamiselle alueella, jotka ovat atlantinlohen lisääntymisalueita. Lisäksi on määrätty desinfiointia sekä säännöllistä seuranta kalaviljelylaitoksille. Mikäli alueelle tuodaan istutusmateriaalia muualta, tulee olla dokumentit, että se on puhdasta. Lisäksi tehdään valistustyötä kalankasvatustiloille, kalastajille, paikalliselle väestölle ja matkailijoille kalastusvälineiden desinfiointiin liittyen.

Keskustelua ja kysymyksiä:

- *Mika Aikio kysyi, millaisena uhkana pidetään vesiskootteriliikennettä Tenolla?*
- *Hanna Kuukka-Anttila vastasi, että vesiskootterit tulisi kuivata tai desinfioida ennen siirtoa vesistöalueelle*
- *Erlend Eide kommentoi, että vesiskootteriin jää vettä tai jopa kuolleita kaloja tai kalojen jäänteitä; ei voida desinfioida kunnolla (pitäisi ajaa desinfiointiaineessa).*
- *Anne Smeland kysyi Norjan ruokavirastolta, onko harkittu ja voitaisiinko luoda puskurivyöhykkeitä alueille, joissa on todettu tartuntaa?*

Johtopäätös: Puheenjohtaja totesi, että olemme edelleen huolissamme *Gyrodactylus salaris* -lohiloisen leviämisen riskistä alueelle, ja asia otetaan esille ensi vuoden kokouksessa.

10.3. Tilannekatsaus kyttyrälöhen tilanteesta

Eirik Frøiland Tromssan ja Finnmarkin lääninhallituksesta loi tilannekatsauksen Finnmarkin kyttyrälöhitilanteeseen. Suuntaus on kasvava ja kannat lisääntyvät itsestään. Hyppy vuodesta 2019 vuoteen 2021 oli suuri. Alustavien vuoden 2021 lukujen mukaan ovat urheilukalastajat saaneet 9 242 kyttyrälöhtä ja poistokalastuksessa on saatu 102 770 kyttyrälöhtä, eli niitä on jäänyt saaliiksi kaikkiaan 112 000. Eniten kyttyrälöhtä on Itä-Finnmarkissa, mutta niitä esiintyy myös Tromssan alueella sekä Länsi- ja Keski-Finnmarkissa. Lohenhoidon tieteellinen neuvosto (Vitenskapsrådet for lakseforvaltning) arvioi riskin lisävahingoille ja vaikutusasteelle olevan korkea. Lajitietokanta (Artsdatabanken) arvioi kyttyrälöhen potentiaalin vallata alaa ja levitä edelleen suureksi ja tiedon sen ekologisista vaikutuksista

vähäiseksi. Epätietoisuus on suurta ja kyttyrälohi edustaa suurta riskiä. Norjan puolella on valtiollisella tasolla saatu riskiarvio ja esitys kyttyrälohen vastaiseksi toimintasuunnitelmaksi Tieteelliseltä ruoka- ja ympäristökomitealta (Vitenskapsrådet for mat og miljø (VKM)). Lisätietoa tarvitaan siitä, häiritseekö kyttyrälohi jokien paikallisia lajeja, kilpaileeko se ruuasta niiden kanssa, missä määrin kyttyrälohi palaa jokeen, jossa se on kuoriutunut, onko kyttyrälohi uhka jokisimpukalle, miten tonneittain mätänevää kyttyrälohta vaikuttaa joen vedenlaatuun ja lisääntykö predaattorien määrä sen seurauksena, että ruokaa on kyttyrälohivuosina enemmän.

Venäjällä kasvu oli suurta vuodesta 2015 vuoteen 2021 ja kutukannat, esimerkiksi Varzugan alueella, erittäin suuria. Mitään todisteita suorasta kielteisestä vaikutuksesta atlantinloheen ei ole, kyttyrälohien mätäneminen kudun jälkeen johtaa jokiveden laadun voimakkaaseen huonontumiseen, on havaittu osan kyttyrälohia kutevan aikaista myöhemmin ja yhtä aikaa atlantinlohen kanssa.

Johtopäätös: Komissio merkitsee tiedoksi katsauksen kohdassa 10. Laaditaan suositus koskien toimia, joilla kyttyrälohien määrää rajajoissa voidaan hallita. Lisäksi huoli *Gyrodactylus salariks*en tartuntavaarasta on yhä edelleen suuri ja aiheuttaa käsitellään ensi vuoden kokouksessa.

11. Suositukset ja johtopäätökset

Keskustelun jälkeen puheenjohtaja Lisa Bjørnsdatter Helgason totesi, että komissio hyväksyy esillä olleet kolme suositusta viimeisimmässä muodossaan.

1. Toimet kyttyrälohien hallinnaksi rajajoissa
2. Paatsjoen monitoimisuunnitelman toimenpideohjelman toteutus
3. Ympäristön tilan seuranta Suomen, Norjan ja Venäjän raja-alueilla

Puheenjohtaja ehdotti, että pidämme voimassa vuoden 2019 *Gyrodactylus salaris* -lohiloista koskevan suosituksen ja siihen tehdään hieman muutoksia. Suomen puolen varapuheenjohtaja Outi Mähönen ehdotti, että molemmat vuonna 2019 annetut suositukset otetaan tarkasteluun ensi vuonna ja valmistellaan niiden pohjalta uudet suositukset.

Johtopäätös: Vuoden 2019 suositusten pohjalta valmistellaan muokattuina uudet suositukset vuoden 2022 kokoukseen.

Johtopäätös: Vesiskootterien käytön rajoittamisen tarvetta tarkastellaan tarpeen mukaan, huolena on *Gyrodactylus salaris*-lohiloisen tartuntavaara.

Johtopäätös: Tanan Jouluvuonon ruoppaus ja Utsjoen Patonivan perkaus asiat otetaan ensi vuoden kokouksessa esille.

Johtopäätös: Yhteinen ympäristö- ja vedenlaadunseuranta Tenojoen vesistöissä on tärkeää. Tärkeää on myös, että kunnat jatkavat vesi- ja viemäriyhteistyötä rajojen yli.

Johtopäätös: Puheenjohtaja totesi, että olemme edelleen huolissamme *Gyrodactylus salaris* -lohiloisen leviämisen riskistä alueelle, ja asia otetaan esille ensi vuoden kokouksessa.

12. Komission seuraava kokous

Outi Mähönen ilmoitti, että ensi vuonna kokous pidetään Inarissa. Varataan kokouksen ajankohdaksi alustavasti viikko 36 (alkaen 5.9.2022).

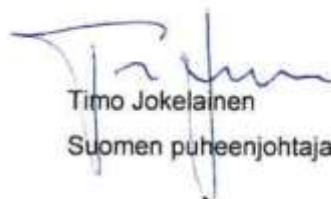
13. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja kiitti kaikkia kokoukseen ja sen valmisteluun osallistuneita tahoja kuten tulkkeja, tekniikoita, valmistelutiimiä, asiantuntijoita ja komission jäseniä ja päätti kokouksen 10.11. noin klo 10.40 Norjan aikaa.

Lisa B. Helgason

Norjan puheenjohtaja

Timo Jokelainen

Suomen puheenjohtaja

Liitteet: Osallistujalista
Suositukset 2021